

Årsrapport 2025

1. Oppgaver og resultater

Regjeringen har nå nedsatt ekspertutvalg som skal se på organiseringen av Sámi Klinihkka, samt vurdere hvordan SANKS kan videreutvikle sine nasjonale funksjoner. Deres rapport forventes å være ferdig høsten 2026.

SANKS – Sámi Klinihkka har som mål å videreutvikles seg til et bærekraftig samisk urfolkssenter som bygger på sør- lule – og nordsamisk kompetanse, og som legger grunnlaget for helhetlig tjenester innen behandling, forskning og kompetanseutvikling. Det er viktig å motvirke at SANKS – Sámi Klinihkka ikke blir redusert i mandat, kapasitet eller faglig, men heller styrke. Prosessen mot å videreutvikle SANKS – Sámi Klinihkka om til et samisk urfolkssenter bør gjennomføres snarest for å unngå at tjenestetilbudet til samiske pasienter svekkes.

Samiske tjenester må samles i et kraftsenter for å styrke fagkompetanse og sikre mer likeverdige og helhetlig tjenester til samiske pasienter. Det vil også sikre mer effektiv ressursbruk og styrke kunnskapsutveskling og bidra til å utvikle mer kulturtilpassende helsetjenester, istedenfor mange små og sårbare tilbud ([Balto, Anti & Selnes.2025](#)). Et tydelig samisk kraftsenter vil også fremstå som en mer attraktiv arbeidsplass for samiske fagfolk, og dermed styrke rekruttering og større fagmiljø.

Finnmarkssykehuset er under en omfattende reorganisering. Det har imidlertid vært usikkerhet knyttet hvorvidt denne prosessen også skulle omfatte SANKS – Sámi Klinihkka. Innledningsvis var det signalisert at SANKS – Sámi Klinihkka ikke skulle berøres av reorganisering før ekspertutvalgets rapport forelå. Senere ble dette endret, og det ble besluttet av styret i Finnmarkssykehuset at reorganiseringen likevel skulle omfatte SANKS- Sámi Klinihkka. Klinikken mobiliserte derfor en arbeidsgruppe for å vurdere mulige strukturelle endringer, herunder fjerne avdelingslederleddet og redusere antall enheter og lederstillinger i tråd med Finnmarkssykehuset sitt

reorganiseringsprogram. Dette til tross for motstand fra fagfeltet og brukerrådet. Etter møte mellom Sametinget, Finnmarkssykehuset og SANKS – Sámi Klinihkka ble reorganisering fryst i SANKS – Sámi Klinihkka i påvente av ekspertutvalgets sin rapport. Denne usikkerheten har skapt frustrasjon og bekymringer blant ansatte, men også i ulike samiske fagmiljøer.

SANKS – Sámi Klinihkka har fått nye stillinger, herunder assisterende klinikkleder og merkantil støtte. Disse to stillingene ble opprettet som en erstatning med bakgrunn i at linjen med avdelingsledere ble fjernet.

I 2025 har SANKS FoU vært preget av flere oppsigelser. FoU avdelingsleder, enhetsleder for tolketjenesten, samt språk og kommunikasjonsrådgiver har sluttet i enheten. I tillegg har Ofelas/erfaringskonsulent vært ubesatt over lengre periode. En tilsvarende situasjon oppstod også i 2023, da flere medarbeidere i FoU valgte å slutte i avdelingen. Det innebærer at det på nytt vil være behov for en ny opplæringsperiode for nye ansatte.

Faglig referansegruppe

SANKS sin faglige referansegruppe har i 2025 hatt tre møter, hvorav to av møtene har vært fysisk. Det første møte var om behandling av årsrapport. Det andre møtet ble gjennomført digitalt med orientering om status fra SANKS og fastsetting av dialogmøte. Det siste møte var det årlig dialogmøte.

I løpet av perioden har den faglig referansegruppe også fått nye medlemmer. Det er oppnevnt nye representanter fra Helse Sør/Øst og en lulesamisk representant.

Dialogmøte

Under årlig dialogmøte ble det diskutert viktigheten å innlemme somatisk enhet i SANKS – Sámi Klinihkkas nasjonale funksjoner for å sikre helhetlig tjenester til den samiske befolkning. SANKS FoU har i 2025 hatt et forprosjekt [*“Følgearbeid Sannhet – og forsoning i SÁNAG/SANKS - Sámi klinihkka”*](#). Forprosjekt resulterte til en sluttrapport med forslag til flere tiltak for å oppnå målet om å bli etablert som allsamisk

urfolkssenter. Blant annet er et av tiltakene å integrere somatikken inn i de nasjonale funksjonene. Lederteamet i SANKS – Sámi Klinihkka har vedtatt rapporten, der det blant annet er vedtatt å arbeide kontinuerlig med tiltakene i rapporten.

Det er fortsatt utfordringer når det gjelder tildeling av ulike kompetansetjenesteoppdrag ved å få klinikere til å påta seg oppdragene på grunn av krav av å opprettholde plantall. Det gjør det utfordrende å følge opp SANKS sitt mandat som kompetansetjeneste. På bakgrunn av dette, har SANKS FoU foreslått en ny modell som er mer kostnadseffektiv, realistisk og gjennomførbar knyttet til kompetansetjenesteoppdrag. Modellen ble presentert på ledergruppen i SANKS – Sámi Klinihkka, og under dialogmøte ble det bestemt at ledergruppen trolig skal pilotere modellen i 2026.

Kort oppsummering av kompetansetjeneste oppdrag

Kompetansetjenesten er blitt preget i 2025 med reduksjon i enkelte oppdragstyper, mens andre oppdragstyper er økt, sammenlignet med 2024. SANKS – Sámi- klinihkka erfarer at det er økt behov i samfunnet, særlig innenfor samfunn der samisk språk og kultur er sentralt. Samtidig har SANKS – Sámi Klinihkka begrenset med ressurser, rammer og økonomi. SANKS sitt nasjonale mandat samsvarer ikke fullt med de geografiske grensene til Finnmarkssykehuset eller Helse Nord. SANKS har et stort ansvarsområde og mandat som strekker seg nasjonalt og internasjonalt. De regionale grensene medfører begrensninger som særlig går utover lule- og sørsamiske områder.

De foregående årene kan tilskrives en rekke faktorer som påvirket nedgang, og som også kan gjøre seg gjeldende i 2025. Blant disse fremheves begrensende med ressurser til å ivareta kompetansetjenesteoppdrag. Ledelsen har tydelig fokus på pasientbehandling, herunder økte krav om plantall/tiltak som går ut over kompetansetjenesteoppdrag. Samtidig stilles det strenge krav i forhold til fristbrudd, noe som medfører at kliniske enheter prioriterer klinisk virksomhet fremfor kompetansetjenesteoppdrag.

2. Kvalitet på behandlingsresultatene - overvåkning og formidling

2.1 Brukerråd

Ofelas/erfaringskonsulent var operativt i perioden mars-november 2024, og i november tiltrådte vedkommende i en ny stilling i FoU som LMS rådgiver. Dermed har Ofelas/erfaringskonsulent vært ubesatt i perioden etter dette. I mellomtiden har LMS rådgiver fungert som sekretariat for brukerrådet. Ny Ofelas/erfaringskonsulent tiltrådte i september 2025.

Brukerrådet har hatt 4 brukerrådsmøter, i tillegg flere ekstra ordinære møter. SANKS brukerrådet sendte i høst bekymringsmelding til klinikkleder, sykehusledelsen og styret i Finnmarkssykehuset angående *“omorganisering/omstilling av Finnmarkssykehuset HF og konsekvenser for SÁNAG/SANKS - Sámi klinihkka”*. Brukerrådet uttrykker bekymring hvordan den pågående omorganiseringen påvirker helsetilbudet til samiske pasienter. Videre er det kritikkverdig at brukermedvirkning ikke inkluderes tidligere i komplekse saker, slik som omorganisering i klinikken. SANKS brukerråd ble først involvert i omorganisering av SANKS – Sámi Klinihkka i juni 2025, etter planlegging var allerede godt i gang. Brukerrådet anmodet at SÁNAG/SANKS - Sámi klinihkka blir holdt utenfor omorganiseringsprosessen i Finnmarkssykehuset, og at SANKS brukerrådet får reel og tidlig involvering i alle fremtidige beslutninger som gjelder SÁNAG/SANKS - Sámi klinihkka.

I år ble et nytt brukerråd ved SANKS oppnevnt for perioden 2025-2027. Rådet består av sju medlemmer og to varamedlemmer med bred representasjon fra ulike samiske områder og organisasjoner. Brukerrådet fungerer som et rådgivende organ for SANKS, faglig referansegruppe og FoU-styret i saker som angår tjenestetilbudet til samiske brukere, pasienter og pårørende.

I 2025 har brukerrådet vært involvert i flere prosesser som berører tjenestetilbudet, og har gjennom dialog og rådgivning løftet fram bruker-, språk- og kulturperspektiver.

Brukerrådet representerer et viktig ledd i SANKS sitt arbeid med å sikre reell brukermedvirkning og støtte opp under målet om likeverdige og kulturtilpassede helsetjenester.

Det har vært utfordringer knyttet til distribusjon av brukerfornøydundersøkelse. Det var forventet at undersøkelsen skulle lanseres i løpet av 2025, men dette er ikke realisert.

3. Klinisk aktivitet – behandling

3.1 Digitale konsultasjoner

For SANKS PHV/TSV utgjorde digitale konsultasjoner 51,33 % i 2025, mens fysiske oppmøte utgjorde 48,6%. For 2024 utgjorde digitale konsultasjoner 51,6 % og 48,2 % fysisk. Dette inkluderer kun de polikliniske tjenestene.

3.2 Lavterskeltilbud, krise og akutt tilbud

Lavterskeltilbud, inkludert krise – og akutttilbud samt kompetanseheving har fungert siden høsten 2024. Det er to ansatte som har ansvar for å ivareta dette tjenestetilbudet. Erfaringene viser at lavterskeltilbud har hatt jevn tilstrømming, mest av voksne.

Lavterskeltilbudet gir inntil tre gratis samtaler. I samisk kontekst er dette ofte for lite, da det tar tid å etablere tillit og relasjon. Enkelte åpner seg først opp om utfordringene sine under siste samtale. Tilbudet burde tilpasses samisk kommunikasjon og kultur ved at det gis mer tid i form av flere samtaler. Dette tilbudet gis på landbasis til Sápmi på norsk side. Vi har fått flere henvendelser ved krisesituasjoner på svensk side i Sápmi, uten at vi har mandat til å bistå. Det bør åpnes opp for at det kan gis lavterskeltilbud på tvers av landegrensene i Sápmi.

Krise – og akutttilbudet har flere utfordringer. Deriblant har det vært dårlig kommunikasjon / reklame om tilbudet til samisk befolkning og reindriftsutøvere. Mange kjenner ikke til tilbudet. Her er det opprettet en prosjektgruppe som har søkt midler for å jobbe med dette. Siden oppstart høsten 2024 har disse to ansatte deltatt i 10 krisesaker.

4. Aktivitet og formidling

4.1 Undervisning

Undervisning har i 2025 hatt en reduksjon med 14 %, sammenlignet med 2024. I 2025 ble gitt 70 timer med undervisning, mens i 2024 ble det gitt 82 timer. Undervisning er gitt ved UiT- Norges arktiske universitet til medisinstudier og spesialisering for psykologer. NTNTU til sykepleierutdanning. Universitet i Oslo til psykologi. Sami Allaskuvlla og i Sverige til Mittuniversitet i Östersund.

Reduksjon kan blant annet skyldes på kapasitetsutfordringer, samt at det er diskutert blant lederteamet om hvorvidt undervisning for undervisningsinstitusjoner faller innenfor SANKS sitt mandat. Samtidig vil ikke SANKS ha kapasitet til å dekke alle universiteter i Norge etter at RETHOS ble iverksatt i 2021.

4.2 Formidling

Formidling inkluderer informasjon om SANKS, besøk, intervju, foredrag gitt på konferanser, kurs/seminar/fagdager og veiledning. I 2024 ble det brukt 229 timer til formidling. For 2025 så har formidling økt med 26 % sammenlignet med 2024. Det er blitt brukt 289 timer til formidling i 2025.

- 44,5 timer gitt foredrag på ulike konferanser
- 156,5 timer er gitt foredrag i ulike kurs/seminar/fagdager
- 57 timer er brukt å ta imot gjester og besøk
- 26 timer på veiledning.

Formidling har foregått internasjonalt på flere arenaer. Deriblant i Grønland, internasjonal konferanse i Tromsø, Sámi Arena, samisk veckan og samiske kirkedager. Nasjonalt har formidlingen gitt blant annet i en folkehelsekonferanse, nasjonalt KORUS jubileum og N-BUP lederkonferanse.

Erfaringene viser at antall henvendelser økes i perioder hvor SANKS er på oppdrag eller er synlig på ulike arenaer. Eksempelvis da SANKS var synlig og aktivt på ulike arenaer på svensk side, resulterte det i flere forespørsler fra Sverige.

4.3 Aktivitetsoppdrag

Aktivitetsoppdrag/samarbeidsaktivitet inkluderer deltakelser i eksterne prosjekter, utvalg, høringsinnspill og andre samarbeidsaktiviteter. I 2025 ble det brukt 731 timer, mens i 2024 ble det brukt totalt 1.118 timer.

Her er det en reduksjon på 35 %. Det kan blant annet skyldes på klinikkens prioriteringer knyttet til plantall/tiltak. I tillegg kan variasjoner i registreringspraksis av kompetansetjenesteoppdrag kan være en medvirkende faktor, og det ser ut til å være en underrapportering av kompetansetjenesteoppdragene. SANKS FoU har revidert og forenklet registreringsskjemaet.

4.4 LMS

Det har vært tre læring og mestringskurs i 2025 på samisk læring og mestringscenter, og et fagutviklingskurs for helsepersonell.

- 12. – 13. juni 2025 – 2 dagers læring og mestringskurs for pasienter m/ pårørende, Revmatisme (15 deltakere inkl. pårørende)
- 25. juni 2025 – 6 timers læring og mestringskurs for pasienter, Irritabel tarm syndrom (IBS) (6 deltakere)
- 28. august 2025 – 6 timers læring og mestringskurs for pårørende, for foresatte til barn med diagnosen ADHD (5 foresatte)
- 4. september 2025 – Læring og mestringscenter arrangerte PEGASUS kurslederopplæring for helsepersonell i Finnmarkssykehuset, for å tilby læring og mestringskurs til pasienter og deres pårørende med diagnosen ADHD. (10 deltakere, 8 fra Sami klinikk, 2 fra klinikk Alta)

Det er jobbet med å etablere nye læring og mestringskurs i et samisk perspektiv,

1. For pasienter med diagnosen tinnitus
2. For foresatte til pasienter med diagnosen autisme

Nye læring og mestringskurs tar tid å etablere, og det er derfor ikke satt opp foreløpig gjennomføringstidspunkt. Det må først etableres en arbeidsgruppe som utarbeider og kvalitets sikrer program, fag og brukermedvirkning.

4.5 E-SANKS

SANKS sin e-læringsportal esanks.no har ikke blitt videreutviklet siden oppstart, og i 2024 ble det opprettet et team som skulle jobbe med e-læringsportalen og hadde mål om å digitalisere brosyrer og lage videosnutter. Dette ble ikke realisert grunnet manglende kapasitet i SANKS.

I 2025 er det igjen opprettet et nytt team, som nå har søkt prosjektmidler for å fornye og utvikle nye kompetansepakker. Teamet er per desember 2025 delvis finansiert og det jobbes med å søke midler fra eksterne finansører.

4.6 Tolketjeneste

Antall tolkeoppdrag i 2025 var på 158, mens i 2024 lå antall oppdrag på 182. En nedgang med 26 oppdrag.

Leder for tolketjeneste avsluttet sitt arbeidsforhold november 2025. Det vil trolig komme en ny leder for tolketjenesten i løpet av 2026. Alta klinikk har nå fått stedlig tolk, i tillegg er det stedlig tolk ved UNN og Hammerfest sykehus.

Helse- og omsorgsdepartementet ga Helse Nord RHF i oppdrag å vurdere om, og på hvilken måte, dagens tolketjeneste kan videreutvikles til en nasjonal, døgntinnet tjeneste for alle tre samiske språkene. Det foreligger nå en sluttrapport fra prosjektet, som anbefaler modell 2. Denne modellen innebærer tolkning på nordsamisk fra kl. 08.00 til 22.00 alle dager året rundt. For lule- og sørsamisk tilbys tolkning fra kl. 08.00 til 15.30 på hverdager, samt etter avtale utenom ordinær kontortid på hverdager ved forhåndsbestilte tolkeoppdrag.

4.7 Sosiale medier

Språk- og kommunikasjonsrådgiver avsluttet sitt arbeidsforhold, og stillingen har vært ubesatt siste kvartal i 2025. Dette har gjort at synlighet i sosiale medier har vært redusert.

4.8 Selvmordsforebygging

Siden oppstart av Samisk ungdomspsykiatrisk team (PUT-Karasjok) i 1990 har SANKS bidratt i det selvmordsforebyggende arbeidet i samisk befolkning. Da PUT-Karasjok ble nedlagt i 2020 fikk Nasjonalt team et særskilt ansvar for det selvmordsforebyggende arbeidet i klinikken. I denne forbindelse har det blitt utarbeidet en egen handlingsplan mot selvmord (2023-2025) for Sámi Klinihkka som konkretiserer ulike interne og eksterne tiltak.

Høsten 2022 initierte SANKS Fagnettverk for selvmordsforebygging i samiske områder. Etableringen av fagnettverket er ett blant flere tiltak i klinikkens handlingsplan mot selvmord. Nettverket har representanter fra fagmiljøer i flere helseforetak og deltakere fra svensk og finsk side av Sápmi, og kan betraktes for et grenseoverskridende nettverk. I utgangspunktet var fagnettverket primært rettet mot aktører på norsk side av Sápmi, men har siden høsten 2024 inkludert samarbeidsparter på finsk og svensk side. Fagnettverket har to digitale møter i året. Fagnettverk for det selvmordsforebyggende arbeidet i samiske områder kan fylle flere funksjoner slik som: styrke samarbeid, kompetansedeling og faglig oppdatering.

Tilpassing av e-læringsprogram om selvmordsforebygging (2024-). AHUS, NASAK og SANKS har samarbeidet om å tilpasse kulturelt og oversette til nordsamiskspråk et selvmordsforebyggende e-læringsprogram (utviklet av Ahus) som er ment for den generelle befolkningen og som også kan brukes av helsepersonell. Det er et verktøy for å gi handlingskompetanse i møte med mennesker med selvmordstanker/planer. Samerådet og Uvja (fra finsk side) er også samarbeidsparter, men har ikke tatt del i selve arbeidet med tilpassingen. Finansering fra Helse og omsorgsdepartementet etter initiativ fra Arktisk råd.

På initiativ fra Arktisk råd ble også Arctic Bereavement Support Group/Arktisk sorgstøtteforum initiert i 2023 for å styrke og utvikle hjelpen og støtten til etterlatte og berørte ved selvmord i arktiske områder. Samarbeidsprosjekt mellom SANKS, ViD, Nasjonalt sorg center (Danmark/Grønland) og Sorgarmidstod, Island. Prosjektet har fått støtte fra Helse og omsorgsdepartementet. I 2025 ble prosjektet tatt inn i arbeidsgruppen for bærekraftig utvikling (SDWG) i Arktisk råd.

SANKS skal gjennomføre utredningsarbeidet om Samiske kommuners arbeid mot selvmord på oppdrag fra Sametinget (2025-2026) hvor fire språkforvaltningskommuner skal utredes. Utredningsarbeidet skal være ferdigstilt desember 2026 og rapport overleveres til Sametinget.

5. Forskning

Finnmarkssykehuset tildeler ulike priser ved utgangen av året. Anne Silviken ved SANKS FoU fikk tildelt årets forskningspris for sitt bidrag til forskning om selvmord blant den samiske befolkningen. Anne er en ledende skikkelse i å bygge opp et forskningsmiljø på området og hennes arbeid har fått nasjonal og internasjonal oppmerksomhet.

5.1 Forskningsartikler

I 2025 er det blitt publisert 4 vitenskapelig artikler.

- Shiho Hansen, Digital and social media use among adolescents in Arctic Norway: Exploring risk and protective factors in Finnmark County
- Shiho Hansen, Assessment of the influential mechanisms of adolescent risk behaviors and protective and risk factors among high school students in Finnmark, Arctic Norway.
- Granheim IPH, Kvernmo S, Silviken A., The association between suicide attempts and ethnic identity and discrimination among Indigenous Sami adolescents in Arctic Norway.
- Shiho Hansen, Adolescent Health, Risk Behaviors, and Internet Use in Finnmark: Trends and Influential Mechanisms

Det er publisert en kronikk i forbindelse med verdens dag for selvmordsforebygging:

- Anne C. Silviken, Knut Andersen, Aleksandra Sæheim, Guðrún J Guðlaugsdóttir og Tina G Østergaard, Verdensdagen for selvmordsforebygging En persons død er ikke bare en slutt. Det er også en begynnelse – for sorgen til de etterlatte

5.2 Forskningsprosjekter

Det er 12 forskningsprosjekter som SANKS ansatte deltar på ulike møter, enten som prosjektleder, prosjektmedarbeider eller veileder. I 2024 var tallet på 17

forskningsprosjekter, noe som viser en liten nedgang. Det må påpekes at flere av forskningsprosjekter går over flere år.

Prosjekter der SANKS er prosjektleder:

- Desk research with Ungdata: Trends in perceived health, well-being and risk-taking behaviors, and the influential mechanism of those factors among high school students in Finnmark- Shiho Hansen
- Vold og overgrep i samiske samfunn. Anne Cath Silviken
- Lulesamisk ungdom i spennet mellom stolthet og stigma. Anne Cath Silviken
- Sami mens stories about suicidality and roads to recovery. Anne Cath Silviken
- Internet Use Among Sámi and Non-Sámi Adolescents in Finnmark: The Role of Social Norms and Ethnic Identity. Shiho Hansen

Prosjekter der SANKS deltar som prosjektmedarbeider:

- Båatsoe betyr alt
- VEAHKA - Vold og overgrep i reindriftssamiske miljøer
- Sámi perspectives on growing up; a qualitative focus group study on the facilitators and barriers of healthy living among young indigenous Sámi in Norway
- FETCH Psykisk Helse- et folkehelseprosjekt for og med barn og unge i Finnmark
- Samisk tilhørighet og psykososial helse hos norskspråklige samer
- Alcohol and drug use among hospitalized patients in Greenland and Arctic Norway
- Challenges in cross-cultural collaboration and associated factors among psychiatry trainees in Norway

5.3 Fag- og tjenesteutviklingsprosjekter

I 2025 har det vært 5 fag- og tjenesteutviklingsprosjekter. Sammenligner vi med 2024, så er det en nedgang med 3.

- Kompetanseheving – arbeid i forhold til reindrifsbefolkninga
- Inkludering av samisk kultur i veiledning av foreldre til barn med autisme. En håndbok for veiledere
- Arktisk sorgstøtteforum, prosjekteier ViD (Samarbeidsparter SANKs Nasjonalt sorg center, Danmark/Grønland, Helsedirektoratet, Islandske og Sorgarmidsto, Island)

- Tilpassing av e-læringsprogram om selvmordsforebygging til samisk kontekst og språk. Prosjekteier A-hus. Samarbeidsparter Sanks og NASAK